

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

О. В. Ісай,

доцент,

ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. У статті досліджено теоретичні та практичні проблеми організації контролю на підприємствах. Запропоновано пакет документів, який є необхідною умовою ефективної діяльності служби внутрішньо-господарського контролю та забезпечення результативності контрольних заходів, що будуть здійснюватися даною службою.

Ключові слова: контроль, контролінг, види контролю, внутрішньо-господарський контроль, організація контролю.

Аннотация. В статье исследованы теоретические и практические проблемы организации контроля на предприятии. Предложен пакет документов, который будет необходимым условием эффективной деятельности службы внутреннехозяйственного контроля и обеспечения результативности контрольных мероприятий, которые будут выполняться данной службой.

Ключевые слова: контроль, контролинг, виды контроля, внутреннехозяйственный контроль, организация контроля.

Annotation. In the article the theoretical and practical problems of organization of control have been investigated on an enterprise. The block of documents, which will be the necessary condition of effective activity of service of inner-economy control and providing of effectiveness of control measures which will be executed this service, is offered.

Key words: control, controlling, variety control, internal control, organization of control.

Розробка та реалізація ринкових принципів і впровадження нових механізмів ринкової системи в Україні спричинили необхідність вдосконалення управління діяльності підприємств і контролю економіки.

Враховуючи, що контроль як функція управління визначається економічними і політичними закономірностями розвитку певних формацій, він повинен забезпечувати дію основного економічного закону формації і цілям суспільства, інтереси якого він забезпечує [1].

Контроль проявляється у функціях соціального управління, політичного керівництва, народної демократичної правової держави.

Усі ці функції тісно взаємопов'язані між собою через систему результатів прийнятих управлінських рішень, а контроль забезпечує шляхом спостереження і перевірки процесу на стадії функціонування відповідного об'єкта з метою встановлення відхилення його від заданих параметрів.

Ускладнення та різноманітність бізнес-процесів кожного конкретного підприємства, зростання конкуренції на ринку потребують прийняття більш оперативних і зважених рішень, які не можливо приймати на основі загальної та законодавчо регламентованої системи обліку і звітності, що не враховує індивідуальні особливості підприємства і конкретних бізнес-процесів. Усе це викликає потребу у створенні такої інформаційної системи, яка відповідала б вимогам управління.

За останні роки в економіці України і в системі управління відбулись великі зміни, які мають відношення і до економічного контролю і його удосконалення.

В літературних джерелах сьогодні існують різні погляди щодо класифікації видів контролю [4—14]. Так, Б.Ф. Усач, Е.М. Романів [10, 13] за суб'єктами контролю виділяють державний, муніципальний, незалежний контроль і контроль власника; В.Т. Білуха [4] класифікує види контролю — на державний, громадський, незалежний і контроль власника; В.М. Мурашко [7] — державний, відомчий аудит, недержавний, у тому числі контроль власника.

Слід зазначити і те, що автори по різному в класифікації видів контролю підходять і до змісту контролю: одні його визначають як організаційні форми фінансово-господарського контролю [4], інші — як організаційні форми економічного контролю [8, 10, 13].

На нашу думку, різноманіття класифікаційних ознак та їхня деталізація призводять до зворотного результату, в результаті чого відбувається розмивання кордонів між видами і формами контролю.

Враховуючи те, що економіка України практично втратила монополію державної форми власності, то перестав бути єдиним і державний контроль. Це все привело до того, що контроль сьогодні необхідно поділяти на державний і недержавний. У свою чергу державний контроль поділяють на відомчий, позавідомчий і контроль власника.

Для проведення внутрішньогосподарського контролю на підприємствах, розпорядженням від 24 травня 2005 р. за № 158-р створена концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю [3].

Функції такого контролю будуть забезпечувати діяльність підприємств з погляду ефективності й законності виконуваних операцій, а також виконання співробітниками підприємства своїх посадових обов'язків, до складу яких повинні включатись контрольні процедури.

Позавідомчий державний контроль здійснюється іншими органами державної влади в межах комунікації кожного з них. Він може бути представлений на підприємстві такими видами контролю, як незалежний, банківський кредитний, суспільний, податковий.

За останні роки науковцями нашої держави, професорами Білухою В.Г., Бутинцем Ф.Ф., Усач Б.Б., Мурашко В.М., Павлюком В.В., Кужельним М.В., Савченко В.Я., Петрик О.А. та іншими науковцями, розроблені також ефективні й обґрунтовані концепції визначення місця фінансово-господарського контролю у системі управління та методологічні основи контролю фінансово-господарської діяльності. Слід зауважити, що більшість науковців розглядають його як фінансово-господарський контроль в системі управління та методологічні основи контролю і ревізії фінансово-господарської діяльності підприємств. Слід відмітити, що господарський контроль практично є частиною фінансово-господарського контролю, а сам контроль охоплює лише основні господарські операції і процеси господарювання. Більш значним слід відзначити фінансово-господарський контроль, який охоплює економічні відносини господарської діяльності підприємств різних форм власності.

В умовах ринкової економіки важко на сьогодні уявити керівника підприємства (інвестора чи власника), який позбавляє себе одержувати систематично чи періодично повну і правдиву інформацію про витрати, результати фінансової діяльності, фінансовий стан та ін. Таку інформацію дає попередній, поточний та наступний контроль. Таке ж підтвердження можна одержати й із допомогою ревізій і аудиту. Проведення ревізій на сьогодні відносять до державного виду контролю, а аудит — незалежного. Тому, на нашу думку, сьогодні класифікація видів контролю, яка існувала при державній формі власності, не відповідає сьогоднішнім реаліям.

Сьогодні найбільш прийнятною класифікацією видів контролю запропонована В.В. Павлюком і ін. [8].

Якщо проаналізувати класифікацію видів контролю, то майже всі автори пропонують контроль власника, тобто внутрішньогосподар-

ський контроль, для введення якого необхідно створювати координаційний центр, який забезпечить контроль на всіх рівнях господарювання. Тоді виникає питання — хто буде на підприємстві здійснювати такий контроль і забезпечувати його нормативну базу, чи можуть на підприємстві існувати інші види контролю, такі як контролінг.

У свою чергу, в контролінг контроль включається окремим розділом і займається фінансуванням і оцінкою вже здійснених фактів у діяльності підприємств. Оцінка вже здійснених фактів визначається через порівняння перевірки і ревізій.

У методологічному плані частково функції внутрішнього господарського контролю і контролінгу співпадають і кінцева мета направлена на ефективність використання виробничих потужностей і ресурсів усіх видів.

Якщо глибше розглянути сутність контролінгу, то він, враховуючи результати здійснених управлінських рішень, враховуючи ситуацію як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, повинен спрогнозувати і розробити інструментарій для планування контролю та прийняття управлінських рішень на перспективу.

Існують інші форми організації внутрішньогосподарського контролю:

- спеціально створена служба внутрішньогосподарського контролю;

- функції внутрішньогосподарського контролю покладені на головного бухгалтера;

- внутрішньогосподарський контроль здійснює аудиторська фірма;

- внутрішньогосподарський контроль здійснює консалтингова фірма, на договірних умовах.

Вибір однієї з вище перелічених форм внутрішньогосподарського контролю залежить від розмірів підприємства, організаційно-правової форми, організаційної структури управління.

Найефективнішою формою внутрішньогосподарського контролю є створення спеціального підрозділу (служби) контролю на підприємстві, який у системі управління підприємством підпорядковуватиметься безпосередньо акціонерам Товариства. Стосовно ревізійної комісії контроль на підприємстві буде ефективним лише за наявності компетентних кадрів, що згідно Закону Україна до її складу можуть входити виключно акціонери, серед яких не обов'язково будуть спеціалісти, що також унеможлиблює надання даному органу відповідних функцій. Виходячи з цього, найдоцільнішим є поточне підпорядкування служби внутрішньогосподарського контролю в період між зборами засновників ревізійної комісії.

Даною службою контроль повинен здійснюватись у напрямках: бухгалтерський, технологічний та адміністративний. Кожний із зазначених напрямків контролю також здійснюватиметься в розрізах попереднього, поточного та наступного контролю.

Отже, для забезпечення ефективного функціонування внутрішньогосподарського контролю на підприємстві, до даної служби штату повинні входити наступні спеціалісти: юрист, ревізор-бухгалтер, ревізор, програміст. Кількість спеціалістів того чи іншого напрямку залежить від обсягів діяльності підприємства та його організаційно-виробничої структури. Функції кожного з вище перерахованих суб'єктів контролю залежатимуть від напрямів здійснення внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. І повинні бути зазначенні в організаційно-розпорядчих документах, які діють на даному підприємстві.

Для забезпечення виконання таких положень необхідно запровадити пакет документів, до складу яких будуть входити:

- Положення про службу внутрішньогосподарського контролю;
- Положення про відповідальність посадових осіб-контролерів за перевищення повноважень та приховування фактів виявлених порушень;
- Положення про економічну безпеку підприємства;
- Положення про договірну політику;
- Положення про облікову політику;
- Інструкція з проведення інвентаризації активів та зобов'язань підприємства;
- Інструкція з проведення ревізії;
- Інструкція застосування комп'ютерних технологій під час проведення контрольних заходів;
- Інструкція з організації та проведення лабораторних досліджень.

Цей пакет документів є необхідною умовою ефективної діяльності служби внутрішньогосподарського контролю та забезпечення результативності контрольних заходів, що будуть здійснюватися даною службою.

Література

1. Конституція України № 254 / 96 — ВР //Відомості Верховної Ради. — 1996. — 23 липня. — №30. — Ст. 141.
2. Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні» від 26.01.1993 № 2939-ХІІ зі змінами та доповнення від 22.05.2008 р.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю № 158-р від 24.05.2005 р.

4. *Бідуха М.Т., Микитенко Т.В.* Фінансовий контроль: теорія. Ревізія, аудит: Підручник. — К., 2005. — 888 с.

5. *Бутинець Ф.Ф.* Господарський контроль, проблеми теорії та практики // Вісник ЖДГУ— 004 «Право України». — 2005. — № 10. — С. 83—86.

6. *Клименко А.* Форми фінансового контролю: поняття і зміст // Право України. — 2005. — № 10. — С. 44 — 46.

7. *Мурашко В.М., Сторожук Т.М., Мурашко О.В.* Контроль і ревізія фінансово-господарської діяльності : Навч. пос. — К.: ЦУЛ, 2003. — 311 с.

8. *Павлюк В.В., Сердюк В.М., Анаєв Ш.М.* — Контроль і ревізії: Навч. пос. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 196 с.

9. *Плескач В.П., Жадько К.С.* Фінансовий контроль у контексті трансформаційних процесів економіки // Фінанси України. — 2009. — № 6. — С. 85—93.

10. *Романів Е.М., Хом'як Р.П., Мороз А.С., Озеран В.О.* Контроль і ревізія. — Львів, 2004. — 328 с.

11. *Сопко В.В., Завгородній В.П.* Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — К., 2004.

12. *Сук П.К., Сук П. Л.* Контроль і ревізія. — К., 2006. — 275 с.

13. *Усач Б.Ф.* Контроль і ревізія: Підручник / Богдан Федорович Усач; 7-ме вид., перероб. і доп. — К.: Знання — Пресс, 2008. — 263 с.

14. *Шпитко В.* Контролінг. — К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. — 136 с.

Стаття надійшла до редакції 03.04.2010 р.

УДК 65.012.123

С. В. Калабухова,

канд. екон. наук, доцент, заст. зав. кафедри
обліку в кредитних і бюджетних
установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОНЦЕПЦІЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У статті розглядаються основні концептуальні підходи до розуміння природи аналізу та аналітики управління підприємницькою діяльністю. Запропоновано новий підхід до формування системи аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання, що поєднує в собі методологічний, організаційний, інформаційно-технологічний та кадровий аспекти.